

ΤΑ ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΑ ΠΛΑΪΣΙΑ ΤΟΥ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΤΥΠΟΥ ΧΩΡΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Του κ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΧΑΡ. ΜΑΥΡΑΚΗ
Έντεταλμένου Ύφησητου Ε.Μ.Π.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ ἀνάπτυξη τῆς σοσιαλιστικῆς σκέψεως

Ἡ πρώτη ἐμφάνιση τῆς σοσιαλιστικῆς σκέψεως, ὄχι συστηματικῆ ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς ἀρχικῆς τοποθετήσεως, χρονολογεῖται στὶς ἀρχὲς τοῦ 19ου αἰώνα [10]. Περιεχόμενο αὐτῆς ἦταν ἡ κριτικὴ τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ ἢ τοῦ κλασσικοῦ οἰκονομικοῦ συστήματος τῆς Φιλελεύθερῆς Σχολῆς.

Στὴν κατηγορία αὐτὴ ἀπαντῶνται, ἀρχικά, ἡ ἐπισήμανση ἀπὸ τὸν Malthus καὶ Ricardo τῶν διαφορῶν ἀσυνεπειῶν, τὶς ὁποῖες περιέκλειε ἡ κλασσικὴ οἰκονομικὴ θεωρία τοῦ A. Smith [18]. Οἱ ἀσυνέπειες αὐτές, ἀπόρροια τῆς ἐπικρατήσεως τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐλεύθερου ἀνταγωνισμοῦ, συνέβαλαν στὴν διεύρυνση τῆς οἰκονομικῆς ἀνισότητος καὶ στὴν δημιουργία μονοπωλιακῶν καταστάσεων, μὲ ἐννοούμενη τάξη τοὺς φορεῖς τοῦ κεφαλαίου καὶ ἀδικημένη τοὺς φορεῖς τῆς ἐργασίας [6].

Μεγάλῃ ἐπίδραση, ἐπίσης, στὴν ἐκκόλαψη σοσιαλιστικῶν σκέψεων ἄσκησε ἡ διάδοση ὀρισμένων φιλελευθέρων ἀπόψεων. Τέτοιες ἀπόψεις ἡ πολιτικὴ φιλοσοφία τῶν Μακιαβέλλι, Βάκωνος, Hobbes κ.ἄ. προσπάθησε νὰ συνδυάσῃ μὲ τὸν ἀναπτυσσόμενο κεφαλαιοκρατικὸ χαρακτῆρα τῆς ἐποχῆς (φιλοσοφία δικαίου, ὠφελισμὸς κ.ἄ.) [4, 10]. Σύμφωνα μὲ τὶς ἰδέες αὐτές τὸ Κράτος καὶ τὸ παρατεινόμενο γενικότερο οἰκονομικὸ σύστημα, θὰ μπορούσαν νὰ διαδραματίσουν ἀποφασιστικὸ ρόλο στὴν ἐξυπηρέτηση τῆς ἐλευθερίας, τῆς δικαιοσύνης, τῆς εὐημερίας καὶ τῶν ἄλλων ἐκδηλώσεων, οἱ ὁποῖες ἀπαντῶνται σὲ ἓνα κοινωνικοοικονομικὸ σύστημα.

Στὴν διατύπωση τῶν θεωρητικῶν τούτων δοξασίῶν συνέβαλαν ὀρισμένες ἐπιρροὲς ποὺ ἦσαν συνέπεια τοῦ ἀνικανοποίητου τῶν προσδοκιῶν τῆς ἐργατικῆς τάξεως ἀπὸ τὴν τεχνικὴ πρόοδο καὶ τὴν ἀπογοήτευση τῶν ἐργατῶν, ἐπει-

ἤ οἱ ἐλπίδες τους δὲν ἐπαλήθευαν στὸν βαθμὸ τὸν ὁποῖο εἶχαν ὑποστηρίξει οἱ ὑπέρμαχοι τῆς κλασσικῆς σχολῆς [6].

Ἔτσι, ἔκαναν τὴν ἐμφάνισή τους οἱ ἀπόψεις τῶν Saint-Simon, Fourier καὶ Owen. Ἡ συμβολὴ τούτων στὸν ἐπηρεασμὸ τῆς οἰκονομικῆς σκέψεως δὲν κρίνεται τόσο μεγάλη ὅπως τῶν Sismondi καὶ Proudhon.

Οἱ θεωρητικὲς δοξασίαι οἱ ὁποῖες ἄσκησαν μεγαλύτερη ἐπίδραση στὴν «κλασσικὴ» σοσιαλιστικὴ σκέψη, εἶναι ἐκεῖνες τοῦ Gray, Thompson καὶ Hodgskin. Οἱ δοξασίαι αὐτὲς θεωροῦνται σὰν κύριοι πρόδρομοι τῆς ἐμφανίσεως τῶν μαρξιστικῶν ἀντιλήψεων. Τὸ περιεχόμενό τους δὲν χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν δυσπρόσιτη φιλοσοφία τοῦ Proudhon, ὁ ὁποῖος μόνον γιὰ τὶς προθέσεις του φέρεται σὰν σοσιαλιστῆς. Κοινὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν φορέων τῶν δοξασιῶν τούτων εἶναι ἡ υἰοθέτηση τῶν ἀντιλήψεων τοῦ Ricardo γιὰ τὴ σχέση ἐργασίας - τιμῶν καὶ τῆς κατὰ δυναμικὸ τρόπο ἐρμηνείας τῆς θεωρίας περὶ ὄφελιμισμού.

Πατέρας τοῦ σοσιαλιστικοῦ συστήματος ὀργανώσεως τῆς οἰκονομίας θεωρεῖται ὁ K. Marx (1818 - 1883). Στὸ ἀξιόλογο συγγραφικὸ του ἔργο (ἀπὸ τὸ ὁποῖο καὶ τὸ «Κομμουνιστικὸ Μανιφέστο», ἢ «Κριτικὴ τῆς Πολιτικῆς» καὶ τὸ «Κεφάλαιον») [17] διακρίνεται γιὰ τὸ πολὺπλευρο τῶν κοινωνικῶν δοξασιῶν του (οἰκονομικῆς, κοινωνιολογικῆς, φιλοσοφικῆς, πολιτικῆς κ.ἄ.).

Τὰ κύρια σημεῖα τῆς θεωρίας του, πάνω στὰ ὁποῖα ἐβασίσθη τὸ κοινωνιστικὸ σύστημα, συνοψίζονται : α) στὸν ἱστορικὸ ὕλισμό, β) στὴν πάλη τῶν τάξεων, γ) στὴν ὑπεραξία, δ) στὸν ἐφεδρικό βιομηχανικὸ στρατό, ε) στὶς κρίσεις ὑποκατανάλωσες καὶ στ) στὴν συγκέντρωση τῶν ἐπιχειρήσεων [1]. Τὰ σημεῖα αὐτὰ ἐχρησίμευσαν πολὺ γιὰ νὰ καθοριστοῦν τὰ θεσμικὰ πλαίσια τοῦ κοινωνιστικοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖο χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν κοινωνικοποίησιν τῆς ἡγεσίας καὶ τῆς ἰδιοκτησίας ὡς καὶ ἀπὸ τὴν δέσμευσιν τῆς οἰκονομικῆς ἐλευθερίας.

Ἡ ἐπιχειρηθεῖσα στὴν Ε.Σ.Σ.Α., μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1917, εἰσαγωγὴ τῶν θεσμῶν τούτων στὴν πράξιν ἀπέτυχε. Οἱ δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις τῶν συνθηκῶν παραγωγῆς, οἱ δυσχέρειες διανομῆς, οἱ ἀδικίες κ.ἄ. ἐγίναν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ σχεδὸν ἀντιληπτὰ καὶ ἀνάγκασαν τοὺς ὑπεύθυνους σὲ ἀναθεωρητικὰ παρεμβάσεις. Πρὸς τὸ σκοπὸ αὐτὸ ἐπεχειρήθη (καὶ ἐπέτυχε,) τόσο νὰ προσμιχθοῦν στοιχεῖα τοῦ ἀστικοῦ συστήματος (χρῆμα, τιμές, ἐμπόριο, μισθοί, ἰδιοκτησία), ὥστε νὰ ἐξασφαλιστῇ τὸ ἐπιτεύξιμο καὶ τὸ ἀποδοτικὸ τοῦ συστήματος, ὅσο καὶ ἡ εἰσαγωγὴ τῆς μεθοδολογίας τῆς σχεδιομετρικῆς δράσεως, γιὰ τὴν ὁποία δὲν γίνεται λόγος ἀπὸ τὸν K. Marx [9].

Ἔτσι, τὸ ἀπαντῶμενο σήμερον στὴν πράξιν σύστημα οἰκονομικῆς δράσεως τῆς Ε.Σ.Σ.Α. καὶ τῶν ἄλλων σοσιαλιστικῶν χωρῶν παρουσιάζει ἀρκετὲς παραλλαγές. Ἀπὸ τὴν διαπίστωση ὅμως αὐτῆ δὲν ἐξυπακούεται ὅτι δὲν ὑπάρχουν κοινὰ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα μὲ τὶς διατυπωθεῖσες ἀπὸ τοὺς πρωτεργάτες του ἀπόψεις [12]. Στὴν παραλλαγὴ τῆς μορφῆς τοῦ ἀμιγροῦς κοινωνιστικοῦ συστήματος συνετέλεσαν οἱ ἀπόψεις τοῦ W. Lenin (1870 - 1924) μὲ τὸ ἔργο του «Κράτος καὶ Ἐπανάσταση» [2]. Ὁ Lenin ἐτάχθη κατὰ τῆς ἀπότομης ἔκκομ-

μουνιστοποιήσεως τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ συστήματος, μετὴν παρεμβολὴ μιάς μεταβατικῆς περιόδου, κατὰ τὴν ὁποία ὁ κατευθυντήριος ρόλος γιὰ τὴν τελικὴ φάση πρὸς τὸν ἀκραϊφνῆ κομμουνισμό θὰ εἶναι ἔργο τῆς «δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου».

I. Οἱ βάσεις τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Οἰκονομικοῦ Συστήματος

A. Γενικὰ — Ὁ ρόλος τοῦ κράτους

Τὸ γενικότερο πλαίσιο μέσα στὸ ὁποῖο ἀναπτύσσεται τὸ σοσιαλιστικὸ οἰκονομικὸ σύστημα, καθορίζεται ἀπὸ τὶς θεωρητικὰς δοξασίας τῶν Marx καὶ Lenin.

Σύμφωνα μετὶ τὶς δοξασίας αὐτές, τὸ κράτος εἶναι ὁ ὑπεύθυνος φορέας ;

α.— Τοῦ σχεδιασμοῦ τοῦ ὄγκου, τῆς συνθέσεως καὶ τοῦ ρυθμοῦ αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς.

β.— Τοῦ τρόπου κυκλοφορίας τῶν ἀγαθῶν.

γ.— Τοῦ καθορισμοῦ τῶν τιμῶν τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν γιὰ κάθε συντελεστὴ τῆς παραγωγῆς, καὶ

δ.— Τῆς γενικότερης διανομῆς τῶν παραγομένων ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν.

Γιὰ νὰ ἔχη ἐπιτυχία ἡ ἄσκηση τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς κρίνεται σκόπιμο νὰ συγκεντρωθοῦν στὰ χέρια τοῦ κράτους ὅλες οἱ δραστηριότητες, οἱ ὁποῖες προσδιορίζουν τὶς παραμέτρους τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας ὡς καὶ τῶν λοιπῶν κοινωνικοπολιτικῶν ἐκδηλώσεων, ποὺ ἐπηρεάζουν ἄμεσα ἢ ἔμμεσα τὴν οἰκονομικὴ δράση καὶ τὶς συνθηκὰς διαβιώσεως τοῦ πληθυσμοῦ.

Ἡ ὑπόδοχή, ποὺ ἔτυχαν οἱ ἰδέες αὐτές φαίνεται ἀπὸ τὴν κατάσταση, ποὺ εἶχε διαμορφωθῆ κατὰ τὴν δεκαετία τοῦ 1950 στὶς χώρες τοῦ KOMEKON σχετικὰ μετὸν βαθμὸ ἐκσοσιαλισμοῦ τῶν οἰκονομικῶν δραστηριοτήτων. Πράγματι προκύπτει ὅτι τουλάχιστον τὰ $\frac{9}{10}$ τοῦ συνόλου τῶν μέσων παραγωγῆς ἦσαν κρατικὴ ἰδιοκτησία, τὸ παραμένον δὲ ὑπόλοιπο στὰ χέρια τῶν ἰδιωτῶν δὲν ἦταν ἱκανὸ νὰ ἐπηρεάσῃ ἀνασχετικὰ τὴν ἐξελικτικὴ πορεία τοῦ σοσιαλιστικοῦ συστήματος [2].

Ἡ ἰδιαίτερη ἐμφαση ποὺ ἔδωσε ὁ Lenin ἀρχικὰ στὴν βελτίωση καὶ ὕστερα στὴν τελειοποίησι τῶν συνθηκῶν παραγωγῆς, εἶχε σκοπὸ νὰ ἐδραιώσῃ τὴν οἰκονομία τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. καὶ τῶν χωρῶν ἐκείνων, οἱ ὁποῖες θὰ υἱοθετοῦσαν τὸ σοσιαλιστικὸ σύστημα ὀργανώσεως τῆς οἰκονομίας τους.

Πρὸς τὸν σκοπὸ αὐτὸ ἐκρίθη ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀκολουθηθῆ (πράγμα ποὺ ἔγινε) ἡ πολιτικὴ τῆς προσδόσεως ἰδιαίτερης ἐμφάσεως στὸν τομέα τῆς βιομηχανίας (μετὸ προτεραιότητα στὴν βαρεία) καὶ τῆς ἐπιδιώξεως νὰ ἐπιτευχθοῦν ὑψηλοὶ δείκτες παραγωγικότητας στὴν ἐργασία.

Μετὴ τὴν πεποίθησι, λοιπόν, ὅτι οἱ μετὰ ἀντικειμενικὰ κριτήρια σχέσεις ἰδιοκτησίας τῶν μέσων παραγωγῆς ἀποτελοῦν προσδιοριστικούς παράγοντες γιὰ

401
τόν καθορισμό τοῦ σκοποῦ καί τοῦ βαθμοῦ ἐπιτυχίας αὐτῆς, κρίνεται σκόπιμο ὅπως ὄλες οἱ δραστηριότητες καί τὰ μέσα ἀναπτύξεώς τους, ὑπάρχουν στά χέρια τοῦ Κράτους ἢ, τουλάχιστον, νά τελοῦν κάτω ἀπό κρατικό ἔλεγχο [3].

Β. Ἡ ἀποστολή τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου

Τό ἔναυσμα γιά τήν παραδοχή τῆς μεταβάσεως στόν σοσιαλισμό, σάν μεταβατικό στάδιο εἰσόδου στήν τελική φάση τοῦ κομμουνισμοῦ, τοποθετεῖται στήν Ε.Σ.Σ.Δ. τὸ 1917. Τὸ ἔτος αὐτό, ὅπως εἶναι γνωστό, συμπίπτει μὲ τήν γνωστή «Ὀκτωβριανὴ Ἐπανάσταση».

Οἱ ἄλλες σοσιαλιστικὲς χῶρες υἱοθέτησαν τὸ κοινωνικοοικονομικὸ τοῦτο σύστημα, σὲ μεταγενέστερες ἐποχὲς [2]. Τὸ σύστημα ὁμως ποὺ ἀκολουθοῦν σήμερα οἱ σοσιαλιστικὰ ὀργανωμένες χῶρες εἶναι ἄρκετὰ διαφοροποιημένο. Ὁ διαφορισμὸς αὐτὸς ὀφείλεται στὶς χαρακτηριστικὲς ἰδιομορφίες τῶν ἱστορικῶν, ἔθνικῶν, οικονομικῶν, πολιτικῶν καὶ πολιτιστικῶν συνθηκῶν, ποὺ ὑπάρχουν μέσα σὲ κάθε μία ἀπὸ τὶς χῶρες αὐτές. Ἄσχετα πάντως μὲ τὶς ἰδιομορφίες ποὺ παρουσιάζει ἡ ὀργάνωση τῆς οἰκονομίας τῶν σοσιαλιστικῶν χωρῶν, ὄλες ἔχουν ἀναγνωρίσει ὅτι στήν ἐπιτυχία τῶν προγραμμάτων τους θά συνέβαλε ἀποτελεσματικὰ ἡ κινητοποίηση τοῦ ἐργατικοῦ τους δυναμικοῦ.

Ἡ ἰδιαίτερη προσοχὴ ποὺ δόθηκε στόν ἐργατικὸ παράγοντα προσοδίδει μεγάλη δύναμη στήν σοσιαλιστικὴ οἰκονομία στό σημεῖο δὲ αὐτὸ στηρίζεται καὶ ἡ ὀνομασία «δικτατορία τοῦ προλεταριάτου».

Ἡ ἐπιμολογικὴ ἀνάλυση τῆς ἔννοιας «δικτατορία τοῦ προλεταριάτου» εἶναι ἡ ἀκόλουθη: Ἡ ἐπίδωξη νά ἐπιβληθῇ ἡ παρουσία τῶν ἐργαζομένων στήν κοινωνικο-οικονομικὴ ζωὴ σὲ βαθμὸ τέτοιο, ὥστε οἱ ἐργαζόμενοι νά εἶναι σὲ θέση νά καθορίζουν τὴν συμπεριφορὰ τῆς κοινωνίας κατὰ τὴν μεταβατικὴ περίοδο ἀπὸ τὴν ἀστικὴ στήν σοσιαλιστικὴ φάση [3].

Στόχος τῆς περιόδου κυριαρχίας τοῦ προλεταριάτου τίθεται ἡ ριζικὴ ἀναδιάρθρωση τῶν κοινωνικῶν σχέσεων καὶ ἡ χάραξη τοῦ πλαισίου, τὸ ὅποιο ἐξυπηρετεῖ τοὺς σκοποὺς τοῦ σοσιαλισμοῦ. Γιά τὴν ἐπιτυχία τοῦ στόχου κρίνεται ἀποτελεσματικὴ ἡ προσφυγὴ στὰ τεχνικά, ὀργανωτικά καὶ θεσμικὰ ἐπιτεύγματα τοῦ ἀστικοῦ συστήματος (μεγάλη παραγωγή, τράπεζες, τεχνολογικοὶ νεωτερισμοὶ κ.ά.).

Ὅπως ἐλέγχθη, ἡ πρόσδοση ἰσχύος στήν δικτατορία τοῦ προλεταριάτου ἐξυπηρετεῖ τὴν ἀπὸ τὸ σοσιαλιστικὸ σύστημα θεωρούμενη ἐπιτακτικὴ ἀντικαταστάσεως τῶν συνθηκῶν καὶ ἀρχῶν, ποὺ καθορίζουν τὸν ἀστικὸ τρόπο παραγωγῆς. Σύμφωνα πρὸς τὸν σχετικὸ σοσιαλιστικὸ νόμο, κρίνεται ἐπιβεβλημένο νά ὑπάρχη ἀντιστοιχία μεταξύ ὄγκου παραγωγῆς καὶ διαθέσιμων συντελεστῶν αὐτῆς. Ἡ ἀντιστοιχία αὐτὴ γιά νά ἐξασφαλιστῇ πρέπει προηγουμένως νά υἱοθετηθοῦν νέα οικονομικὰ δόγματα δράσεως, ἀπὸ τὰ ὅποια τὸ κυριότερο εἶναι ἡ σχεδιομετρικὴ μεθοδολογία.

Ἡ ἐπιτυχίς, ὁμως, ἀναπόκριση στήν ἀποστολή, γιά τὴν ὅποια ἐτάχθη ἡ φιλοπρολεταριακὴ κίνηση, χρειάζεται προηγουμένως τὴν σταδιακὴ ἐξάλειψη

του θεσμού της ατομικής ιδιοκτησίας και την εξάπλωση του θεσμού της κοινωνικής ιδιοκτησίας, πράγμα που επιτυγχάνεται με την κρατικοποίηση των μέσων παραγωγής.

Γ. Η σκοπιμότητα κρατικοποιήσεως των οικονομικών δραστηριοτήτων

Την ανταγωνιστική δυναμικότητά του το σοσιαλιστικό οικονομικό σύστημα επιδιώκει να εξασφαλίσει με το συγκεντρωμένο διακλαδικό μηχανισμό των οικονομικών δραστηριοτήτων. Η αποδιδόμενη στην παραγωγή κοινωνική αποστολή συμβιβάζεται μόνο με την κατάργηση της ατομικής ιδιοκτησίας και την μετατροπή της σε κρατική.

Η κρατικοποίηση στις σοσιαλιστικές χώρες έχει συντελεστή με την απαλλοτρίωση της ατομικής ιδιοκτησίας, είτε την ίδια εποχή με την επικράτηση του σοσιαλισμού (όπως έγινε στην Ε.Σ.Σ.Δ.) είτε σταδιακά (όπως έγινε σε μερικές άλλες σοσιαλιστικές χώρες). Αποζημίωση δόθηκε σε εξαιρετικές και ελάχιστες περιπτώσεις [15]. Σημειωτέον, ότι η διαδικασία κρατικοποίησης στην Κίνα ακολούθησε διαφορετικό δρόμο. Οι βασικής σημασίας βιομηχανικές - εμπορικές επιχειρήσεις μετετράπησαν άρχικα σε επιχειρήσεις μικτής οικονομίας, οι οποίες αργότερα έγιναν κρατικές [2].

Η σοσιαλιστική κρατικοποίηση αναφέρεται, κατά κύριο λόγο, στην βαριά βιομηχανία. Παράλληλα, όμως, δεν έθεωρήθη άμελητέα ή κρατικοποίηση του συστήματος μεταφορών και επικοινωνιών ως και του εμπορίου, ως τομέων ικανών να εξασφαλίσουν την οικονομική αυτοτέλεια. Η κρατικοποίηση απλώθηκε στην γεωργική ιδιοκτησία (μαζί με τα τεχνικά μέσα παραγωγής και τα ζώα), μέσω της σε ευρεία έκταση χρησιμοποιηθείσης διαδικασίας της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης. Επίσης, οργανώθηκαν κρατικές όπως και υπό κρατικό έλεγχο αγροτικές επιχειρήσεις (σοβχός, κολχός, συνεταιρισμοί).

Με την κρατικοποίηση επιδιώχθησαν δύο κύριες σκοπιμότητες: Η εξάλειψη της ατομικής ιδιοκτησίας στα σπουδαιότερα για την εθνική ανταγωνιστική οικονομική οντότητα μέσα παραγωγής (δεν περιελήφθησαν τα αγροτικά νοικοκυριά και τα μέσα εκμεταλλεύσεώς τους) και η μεταβίβαση στον εργατικό πληθυσμό καιρίων θέσεων στο σύστημα της οικονομικής δράσεως.

Δ. Τα θεσμικά και οργανωτικά πλαίσια της οικονομικής δράσεως

Τα θεσμικά - οργανωτικά πλαίσια συνοψίζονται στις ακόλουθες αρχές, πάνω στις οποίες φέρεται να δραστηριοποιείται ή παραγωγή:

α. Τα μέσα παραγωγής αποτελούν κοινωνική ιδιοκτησία. Η κοινωνική ιδιοκτησία εμφανίζεται με τις μορφές είτε της κρατικής ιδιοκτησίας, είτε της ιδιοκτησίας των κολχός και των άλλων επιχειρήσεων με συνεταιριστικό χαρακτήρα, που τελούν κάτω από κρατικό έλεγχο. Στην πρώτη μορφή αντιστοιχούν οι κρατικές επιχειρήσεις τύπου βιομηχανικών μονάδων, σοβχός και σταθμών τεχνικών κατασκευών και επισκευών. Στη δεύτερη μορφή περιλαμβάνονται τα

συλλογικής ὀργανώσεως νοικοκυριά (κολχόζ, βιοτεχνικές κοινοπραξίες, καταναλωτικοί - προμηθευτικοί συνεταιρισμοί κλπ.).

β. Ἡ καταβολὴ ἐργατικῆς δυνάμεως λαμβάνει χώρα κάτω ἀπὸ συνθήκες ἀμοιβαίας συνεργασίας. Πλὴν ὅμως κατὰ τὴν διανομὴ τῶν ἀγαθῶν ἐφαρμόζεται ἡ ἀρχὴ «ἀπὸ κάθε ἓνα ἀνάλογα μὲ τὶς δυνατότητές του καὶ σὲ κάθε ἓνα ἀνάλογα μὲ τὴν συμβολὴ του».

γ. Ἡ ἀνάπτυξη τῆς παραγωγῆς βασίζεται σὲ σχέδια, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦν σύγχρονα ὀργανωτικὰ σχήματα. Ἡ προτεραιότητα δίνεται σὲ τομεῖς παραγωγικῆς δραστηριότητος, οἱ ὅποιοι εἶναι σὲ θέση νὰ προσφέρουν στὴν ἐθνικὴ οἰκονομία τὰ ἀπαραίτητα μέσα γιὰ τὴν προαγωγή τοῦ παραγωγικοῦ τῆς δυναμικοῦ (τεχνικός ἐξοπλισμός, κεφαλαιουχικὰ ἀγαθὰ).

δ. Ἡ ἐμφάνιση τῶν νόμων, ποὺ διέπουν μία κατὰ τὸ κλασσικὸ οἰκονομικὸ σύστημα ὀργανωμένη οἰκονομία, δηλ. τῆς ἀξίας καὶ τῶν τιμῶν τῶν ἀγαθῶν κατὰ τὴν διαδικασίαν τῆς κυκλοφορίας τούτους, μὲ τοὺς περιορισμούς, βέβαια, ποὺ βάζει τὸ σοσιαλιστικὸν σύστημα. Ἐδῶ π.χ. μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀναφορὰ στὴν περίπτωση, κατὰ τὴν ὁποία οἱ ἀποφάσεις (τὴν στιγμὴ προγραμματισμοῦ ἢ διενέργειας τῶν ἐπενδύσεων) λαμβάνονται μὲ βάση τὶς ἀνάγκες γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῶν στόχων τοῦ σχεδίου καὶ ὄχι μὲ κριτήριον τὴν ἀναμενόμενη ἐπικέρδεια (capital output ratio) [13].

Ε. Ὁ σχεδιασμὸς τῆς οἰκονομίας

Ὁ σχεδιασμὸς, χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τῆς ὀργανωτικῆς ὄψεως τοῦ σοσιαλιστικοῦ συστήματος, εἰσήχθη γιὰ νὰ ἐξασφαλιστῇ ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη κάτω ἀπὸ ὀρισμένους καὶ ἀπὸ πρὶν καθορισμένους ἀναλογίους. Κατὰ τὴν διαδικασίαν τοῦ σχεδιασμοῦ λαμβάνεται ἰδιαίτερη πρόνοια, ὥστε νὰ μὴ ἐμφανιστοῦν ἀνεπιθύμητες καταστάσεις ἀπὸ τὴν κατανομὴ τοῦ ἐθνικοῦ πλοῦτου στοὺς διάφορους παραγωγικοὺς τομεῖς, οἱ ὅποιοι παρουσιάζουν ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἐθνικὴ οἰκονομία.

Ὁ σχεδιασμὸς τῆς οἰκονομικῆς δράσεως καὶ συμπεριφορᾶς καθιερώθη σὰν ἓνα ἀπὸ τὰ βασικότερα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ καθοδηγοῦν τὴν διαδικασίαν κοινωνικοποιήσεως τῶν μέσων παραγωγῆς. Γὰ στοιχεῖα αὐτά, σύμφωνα πρὸς τὶς ἀρχὰς τοῦ σοσιαλιστικοῦ συστήματος, εἶναι προορισμένα γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῆς ἐνότητος, τῆς ὁμοιομορφίας καὶ τοῦ συντονισμοῦ τῆς κοινωνικῆς δράσεως [3]. Αὐτὸς, ἄλλωστε, εἶναι καὶ ὁ λόγος τοῦ ἐπιτακτικοῦ χαρακτῆρα τοῦ σχεδιασμοῦ ὡς καὶ τῆς μεγάλῃς χρονικῆς διάρκειας τῶν εἰσαγομένων σχεδίων (σχέδια μακροχρόνιας προοπτικῆς).

Μὲ τὴν ἐξασφάλιση τῆς ἀρχῆς τῆς ἀναλογίας ἐπιδιώκονται :

α. — Ταχεῖς καὶ ἐπιθυμητοὶ ρυθμοὶ ἀναπτύξεως τῶν τομέων τῆς οἰκονομίας,

στοις όποιους δίδεται προτεραιότητα ή για τούς όποιους έμφανίζεται ένδιαφέρον.

β.— Άρμονικές σχέσεις στά μεγέθη παραγωγής - καταναλώσεως, σωρεύσεως κεφαλαίου και κατανομής τών πόρων.

γ.— Όρθολογική χωροταξική κατανομή τών οικονομικών δραστηριοτήτων σέ όλη τήν οικονομία. Σάν πρόσφορα μέσα στήν περίπτωση έδω κρίνονται : α) ή προσαρμογή τής παραγωγής στις πλουτοπαραγωγικές δυνατότητες, τίς όποιες έμφανίζει κάθε γεωγραφική ύποδιαίρεση τής έθνικης επικράτειας (γεωγραφικό διαμέρισμα ή περιφέρεια προγράμματος), ββ) ή όρθολογική κατανομή τής εργασίας μέσα στις γεωγραφικές ύποδιαίρέσεις, και γγ) ή λελογισμένη διασπορά τής βιομηχανίας στις καθυστερημένες περιφέρειες. Με τόν τρόπο αυτό διευκολύνεται τόσο ή προσέγγιση τής βιομηχανίας με τήν γεωργία όσο και ή άνοδος του βιοτικού επιπέδου τών κατοίκων τών άγροτικών περιοχών.

Έννοιες τών όποιών κρίνεται σκόπιμη ή άντιδιαστολή είναι ή σχεδιομετρική οικονομική ανάπτυξη και ό σχεδιασμός αυτής. Σύμφωνα με τήν πρώτη έννοια τά κρατικά όργανα είναι έπιφορτισμένα νά προωθήσουν τήν αναπτυξιακή διαδικασία, βάσει προσφόρων σχεδίων, τά όποια διέπονται από τήν άρχή τής προβλέψεως (προοπτικά σχέδια). Προς τόν σκοπό αυτό μελετώνται σέ βάθος οί διακλαδικές και διαπεριφερειακές σχέσεις άλληλεξαρτήσεως, πού διευκολύνουν τήν λήψη αποφάσεων σέ θέματα κατανομής και χρονικής κλιμακώσεως τών πλουτοπαραγωγικών δυνατοτήτων κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας και γεωγραφικό διαμέρισμα (περιφέρεια).

Η βασική άρχή τής σχεδιομετρικής ανάπτυξεως εύρίσκεται σέ στενό σύνδεσμο με τίς άλλες βασικές άρχές, οί όποιες υιοθετούνται κατά τήν άσκηση οικονομικής πολιτικής από τήν Ε.Σ.Σ.Δ. και τίς σοσιαλιστικές χώρες [2]. Οί άρχές αυτές στηρίζονται στήν αναγκαιότητα συνεχούς ύπολογισμού τών άπαιτήσεων τών κλάδων εκείνων, στούς όποιους δίνεται προτεραιότητα (παραγωγής κεφαλαιουχικών αγαθών), τών μεθόδων σταθερής άνόδου τής παραγωγικότητας τής εργασίας και τών τρόπων αποτελεσματικότερης διανομής του έθνικού προϊόντος [3]. Όσες φορές κατά τήν εφαρμογή τών σχεδίων σημειώνονται αποκλίσεις (μεταξύ σχεδιασθέντων στόχων και έπιτυγχανομένων αποτελεσμάτων), ίκανές νά διαταράξουν τήν όμαλή λειτουργία του παραγωγικού κυκλώματος, γίνεται προσφυγή στις καλούμενες ύλικές, χρηματικές και εργασιακές έφεδρείες. Οί έφεδρείες είναι οί γνωστές συμπληρωματικότητες, τών όποιών ή άποστολή συνίσταται στήν ένίσχυση τών άσθενών πλευρών τής έθνικης οικονομικής δράσεως.

Ό σχεδιασμός τής οικονομικής συμπεριφορής γίνεται με τά σχέδια προοπτικής, μέσα στά όποια κλιμακώνονται έτήσια προγράμματα δράσεως. Τά προοπτικά σχέδια εκφράζουν τίς βασικές γραμμές, καθορίζουν δηλαδή τά γενι-

κά πλαίσια, μέσα στα όποια θα άσκηθῆ ἡ πολιτικῆ τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως γιὰ μία σειρά ἐτῶν (π.χ. πέντε, ἐπτά ἢ περισσότερα). Τὰ τρέχοντα σχέδια ἰσχύουν γιὰ ἓνα χρόνο, ἔχουν δὲ συγκεκριμένους στόχους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ ἀποστοῦν οἱ φορεῖς ἐφαρμογῆς τους.

ΣΤ Μερικὰ χαρακτηριστικὰ σημεῖα ἀπὸ τὴν υἱοθέτηση τοῦ σοσιαλιστικοῦ οικονομικοῦ συστήματος στὴν Ε.Σ.Σ.Δ. καὶ σὲ ἄλλες σοσιαλιστικὲς χῶρες

α. Ἐνωσὴ Σοβιετικῶν Σοσιαλιστικῶν Δημοκρατιῶν

Χαρακτηριστικὴ ἐκδήλωση τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ σοσιαλισμοῦ στὴν οικονομικὴ δράση εἶναι ἡ κοινωνικοποίηση (ἢ μᾶλλον ἡ κρατικοποίηση) τῆς παραγωγῆς [16]. Ἡ κρατικοποίηση ἐμφανίζεται μὲ τὶς ἐξῆς δύο μορφές : (αα) τὴν ὀλοκληρωτικὴ καθιέρωση τοῦ θεσμοῦ τῆς κρατικῆς ἰδιοκτησίας (κρατικοποίηση, ἐπέκταση τῶν παλαιῶν καὶ σύσταση νέων κρατικῶν ἐπιχειρήσεων) [5], καὶ (ββ) τὴν ἐξάπλωση τῆς ἰδέας τῆς συνεταιριστικῆς ἰδιοκτησίας, ἀρχικὰ μὲ τὴν μορφή συγκροτήσεως προμηθευτικῶν - καταναλωτικῶν συνεταιρισμῶν, καὶ μεταγενέστερα μὲ τὴν μορφή παραγωγικῶν συνεταιρισμῶν καὶ δὴ τῶν ἀγροτικῶν, τῶν βιοτεχνικῶν, τῶν κολχόζ καὶ ἄλλων σχημάτων μὲ μικρότερη σημασία.

Ἡ βιομηχανία ἐθεωρήθη ὁ σπουδαιότερος τομέας τῆς οικονομίας, ἀπὸ τὴν συστηματικὴ ὀργάνωση τοῦ ὁποίου θὰ ἦταν εὐκόλη ἡ κάρπωση τῶν εὐνοϊκῶν ἀποτελεσμάτων, μὲ τὴν ἐξάπλωση τῆς σύγχρονης τεχνολογίας [7]. Τοῦτο ἄλλωστε φαίνεται τόσο στὸ σχέδιο ΓΚΟΕΛΡΟ (1918), τὸ ὁποῖο ἔδωσε ἀπόλυτη προτεραιότητα ὄχι μόνο στὸν ἐξηλεκτρισμό, ἀλλὰ καὶ στὰ σύγχρονα οικονομικὰ σχέδια [2].

Τὸ σχέδιο ΓΚΟΕΛΡΟ εἶναι τὸ πρῶτο οικονομικὸ σχέδιο τῆς ΕΣΣΔ, στὸ ὁποῖο κατοπτρίζεται ἡ ἀπὸ τὸ 1921 ἐφαρμογὴ τῆς Νέας Οἰκονομικῆς Πολιτικῆς (γνωστῆς ὡς Ν.Ε.Π.). Οἱ βασικοὶ στόχοι τῆς Ν.Ε.Π., ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐνίσχυση τῆς βαρεῖας βιομηχανίας, ἀνεφέροντο καὶ στὰ ἀκόλουθα σημεῖα :

(αα) Τὴν πρόσδοση ἰδιαίτερης προσοχῆς στὴν ὀργάνωση τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς κυκλοφορίας τῶν ἀγαθῶν.

(ββ) Τὴν υἱοθέτηση τῆς ἀρχῆς τῆς συμμετοχῆς τῶν ἀτόμων στὴ διανομὴ τοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος, ἀνάλογα μὲ τὴν συμβολὴ τους καὶ τὴν καθιέρωση τῆς χρηματικῆς ἀμοιβῆς, καταργουμένου τοῦ συστήματος τῆς διανομῆς τῶν ἀγαθῶν μὲ δελτίο.

(γγ) Τὴν ἐπέκταση τοῦ σχεδιασμοῦ πέραν τῶν μακροοικονομικῶν συστημάτων καὶ στὰ μικροοικονομικὰ (τὶς ἐπιχειρήσεις), ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐξαιρέθησαν οἱ γεωργικὲς ἐκμεταλλεύσεις.

β. Ἄλλες σοσιαλιστικὰ ὀργανωμένες οικονομίες τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης

Οἱ χῶρες αὐτὲς ἐχρησιμοποίησαν σὰν πρότυπο τὶς υἱοθετηθεῖσες ἀρχὲς ἀπὸ

τὴν Ε.Σ.Σ.Δ. κατὰ τὴν ἄσκηση τῆς Ν.Ε.Π. Οἱ ἀρχὲς αὐτὲς ἐφαρμόσθησαν μὲ ἀρκετὲς παραλλαγὰς καὶ ἀνάλογα μὲ τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ, τὰ ὁποῖα παρουσίαζαν οἱ οἰκονομίαι τους (ἱστορικοπολιτικά, κοινωνικοπολιτιστικά καὶ τεχνικοοικονομικά) [15].

γ. Σοσιαλιστικὲς Χῶρες τῆς Ἀσίας. — Κοίβα

α) **Λαϊκὴ Δημοκρατία τῆς Κίνας**: Κατὰ τὴν «Λαϊκὴ ἐπανάσταση» τοῦ 1949 ἡ ἀνάπτυξη τῆς οἰκονομίας τῆς Κίνας ἦταν σὲ πολὺ χαμηλὸ ἐπίπεδο, ἡ δὲ χώρα ἀντιμετώπιζε μεγάλα προβλήματα πληθυσμιακῶν πιέσεων.

Ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπανάσταση ἄρχισαν νὰ πραγματοποιοῦνται σοβαρὲς οἰκονομικὲς - διαρθρωτικὲς ἀνακατατάξεις, οἱ ὁποῖες κατὰ κύριο λόγο ἀφοροῦσαν στὴν ὀργάνωση τοῦ γεωργικοῦ τομέα. Ἐθνικοποιήθησαν (ἢ ἐκρατικοποιήθησαν) οἱ ἐπιχειρήσεις τῆς σιδηρουργίας, τῶν μεταφορῶν (σιδηρόδρομοι) καὶ τῶν τραπεζῶν, πού ἦσαν σὲ χέρια ξένων ἰδιωτῶν (κυρίως Ἰαπῶνων, γερμανῶν καὶ ἰταλῶν) καὶ κινέζων, καθιερώθη ἔλεγχος στὸ ἐμπόριο (καὶ μάλιστα στὸ ἐξωτερικὸ) καὶ ἀκυρώθησαν ἀρκετὲς ἐμπορικὲς συμβάσεις μὲ ἄλλες χῶρες [14].

Οἱ μορφὲς ἐπιχειρηματικῆς δράσεως πού ἐμφανίστηκαν ἦσαν εἴτε ἐπιχειρήσεις, τῶν ὁποίων ἡ ἰδιοκτησία ἀνήκε στὸ κράτος (κυρίως στὴν βιομηχανία, στὸ ἐμπόριο καὶ στὶς μεταφορὲς) εἴτε ἐπιχειρήσεις μὲ συνεταιριστικὸ χαρακτήρα, ἀλλὰ κάτω ἀπὸ κρατικὸ ἔλεγχο (κυρίως στὴν γεωργίᾳ). Ἡ ἐπιχειρηματικὴ ὀργάνωση τῆς μικτῆς οἰκονομίας, ἐχρησίμευσε μόνο σὲ ὀρισμένες περιπτώσεις περιοδικὰ καὶ σὰν ἓνα μεταβατικὸ στάδιο γιὰ νὰ βοηθηθῆ ἡ μετατροπὴ τῆς ἰδιωτικῆς ἰδιοκτησίας σὲ κρατικὴ.

β) **Ἐξωτερικὴ Μογγολία**: Ἡ οἰκονομία τῆς ἄρχισε νὰ ὀργανώνεται μὲ πρότυπο τὴν οἰκονομία τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. ἀπὸ τὸ 1921. Κύρια χαρακτηριστικὰ τοῦ ἐκσοσιαλισμοῦ τῆς ἀναφέρονται ἡ ἐξάλειψη τοῦ φεουδαρχικοῦ συστήματος καὶ ἡ ἀπὸ τὸν κρατικὸν τομέα ἀνάληψη τῆς βιομηχανίας καὶ τῶν μεταφορῶν.

γ) **Βόρειος Κορέα**: Ἄρχισε νὰ ἐφαρμόξῃ τὶς ἀγροτικὲς μεταρρυθμίσεις, σύμφωνα πρὸς τὰ σοσιαλιστικὰ πρότυπα ἀπὸ τὸν Αὐγούστο τοῦ 1945, ὅταν ἀπεσπάρθη ἀπὸ τὴν Ἰαπωνία. Χαρακτηριστικὴ ἀλλαγὴ ἦταν ἡ ἀναγκαστικὴ ἀπαλλοτριώση τῶν μεγάλων ἰδιοκτησιῶν τῆς γῆς, τὶς ὁποῖες κανόνιζε φεουδαρχικὸ σύστημα ἐκμεταλλεύσεως. Ἐπίσης, ἐθνικοποιήθησαν οἱ μεγάλες καὶ μεσαῖες βιομηχανικὲς ἐπιχειρήσεις πού εἶχαν στὰ χέρια τους ἀλλοδαποὶ καὶ ἐκρατικοποιήθησαν οἱ τομεῖς τῶν τραπεζῶν καὶ τῶν μεταφορῶν.

δ) **Βόρειο Βιετνάμ**: Κατὰ τὴν ἐπανάσταση τὸ 1945 ἡ οἰκονομία του ἦταν πολὺ καθυστερημένη. Ἡ ἀγροτικὴ μεταρρύθμιση πού ἐπεχειρήθη ἐχρησιμοποίησε τὸ γνωστὸ σύνθημα «ἡ γῆ ἀνήκει στοὺς καλλιεργητὰς»: Σήμερα πλέον ἔχει διαδοθῆ ἀρκετὰ ὁ θεσμὸς τῆς συνεταιριστικῆς ὀργανώσεως τοῦ γεωργικοῦ τομέα. Σχετικὰ μὲ τὶς δραστηριότητες τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ

έμπορίου εφαρμόζεται ό θεσμός τών κρατικών επιχειρήσεων, μη συνεταιριστικού τύπου.

εε) Κ ο ύ β α : Στην Κούβα επικρατεί ιδιότυπο σύστημα έκσοσιαλισμού τής οικονομικής συμπεριφοράς. Τουτό χαρακτηρίζεται από τις συνεχείς τάσεις για στενότερη σύνδεση τής οικονομίας της με τις σοσιαλιστικές χώρες τής Εύρώπης. Κατά την επανάσταση (Ιανουάριος 1959) ή οικονομία τής Κούβας ήταν σε χέρια ξένων και μάλιστα άμερικανών επιχειρηματιών. Έκδηλώσεις έκσοσιαλισμού τής οικονομίας ύπήρξαν ή άγροτική μεταρρύθμιση με τήν άπαλλοτρίωση τής μεγάλης γεωργικής ιδιοκτησίας και τήν άποκατάσταση τών άκτημόνων, ή στροφή για άναζήτηση έξωτερικών άγορών στις σοσιαλιστικές χώρες (άνταλλαγή ζάχαρης με πετρέλαιο) και ή εθνικοποίηση τών ξένων (άμερικανικών) βιομηχανικών επιχειρήσεων.

II. Συμβούλιο άμοιβαίας οικονομικής βοήθειας (KOMEKON)

Τούτο ιδρύθηκε τό έτος 1949 από τήν Ε.Σ.Σ.Δ., Άλβανία, Βουλγαρία, Ούγγαρία, Άνατ. Γερμανία, Πολωνία, Ρουμανία και Τσεχοσλοβακία, σε άπάντηση στο άμερικανικό Σχέδιο Μάρσαλλ. Στο Συμβούλιο περιελήφθησαν άν παρατηρηται άρχικά ή Κομ. Κίνα και μεταγενέστερα ή Γιουγκοσλαβία. Σήμερα, τουτό Συμβουλίου έπαυσαν νά είναι μέλος ή Άλβανία και παρατηρητές ή Κομ. Κίνα και ή Γιουγκοσλαβία, ένώ τό 1965 προσεχώρησε σ' αυτό ή Έξωτερική Μογγολία.

Με τή σύσταση τουτό KOMEKON επιδιώκονται οί ακόλουθοι σκοποί :

α. Η όργάνωση τής άνταλλαγής οικονομικής έμπειρίας.

β. Ο κατόπιν σχεδίου συντονισμός τής οικονομικής ανάπτυξης τών χωρών τουτό σοσιαλιστικού συνασπισμού, με βάση τήν άρχή τουτό κοινωνικού καταμερισμού τών έργων.

γ. Η προώθηση τουτό εξαγωγικού έμπορίου τόσο μέσα στην κοινότητα όσο και πρός τις λοιπές χώρες, ειδικότερα δε πρός τις χώρες τουτό δυτικού συνασπισμού.

δ. Η προαγωγή τής άνταγωνιστικής δυναμικότητας τών εξαγωγίμων προϊόντων στην άλλοδαπή άγορά, έναντι τουτό άνταγωνισμού, τόν όποιο συναντούν από τά προϊόντα τών χωρών τής Δύσεως και μάλιστα τών Η.Π.Α., τουτό Ο.Ο.Σ.Α., τής Ε.Ο.Κ. και τής Ίαπωνίας.

Η ένδοκοινοτική συνεργασία άνάμεσα στις χώρες τουτό Συμβουλίου βασίζεται σε συστήματα τών διμερών ή πολυμερών συμφωνιών. Τέτοιου είδους συμφωνίες έχουν π.χ. γίνει μεταξύ: α) Ε.Σ.Σ.Δ. και Ούγγαρίας για τήν εκμετάλλευση κοιτασμάτων βοξίτου, πού ύπάρχουν στην Ούγγαρία, β) Βουλγαρίας και Ούγγαρίας για τήν παραγωγή ειδών μηχανικού έξοπλισμού και καλλιέργειας τών όπωροκτηπευτικών, γ) Πολωνίας, Άνατ. Γερμανίας και Τσεχοσλοβακίας για τήν άξιοποίηση κοιτασμάτων χαλκού πού ύπάρχουν στην Πολωνία κ.ά.

Τὸ ἔργο τοῦ ΚΟΜΕΚΟΝ ὑποβοηθεῖται ἀπὸ τὴν λειτουργία ὀρισμένων ὀργάνων ποὺ ἔχουν συγκροτηθῆ μέσα σὲ αὐτό. Τὸ κυρίαρχο ὄργανο εἶναι τὸ Συμβούλιο (ἢ ἡ Συνέλευση), οἱ ἀποφάσεις τοῦ ὁποίου ἐνεργοποιοῦνται ἀπὸ τὴν Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ.

Ἡ Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ, στὴν ὁποία μετέχουν ἀντιπρόσωποι τῶν ἀρχηγῶν τῶν Κρατῶν - μελῶν, ιδρύθηκε τὸ ἔτος 1962, με ἀποστολὴ τὴν ἀναζωογόνηση τῆς δράσεως τοῦ Συμβουλίου. Ἡ λειτουργία τοῦ Συμβουλίου εἶχε κλονισθῆ, ἐπειδὴ δὲν συμφωνοῦσαν οἱ ἀπόψεις τῶν χωρῶν - μελῶν πάνω σὲ θέματα παραγωγῆς χάλυβος ἀπὸ χῶρες ποὺ δὲν διέθεταν τὴν ἀπαραίτητη ὑποδομὴ.

Τὸ ἔτος 1963 ιδρύθηκε ἡ Διεθνὴς Τράπεζα καὶ ἡ Ὑπηρεσία Συμψηφισμοῦ, (ἡ λειτουργία τῆς ἀρχισε στὴν 1 Ἰανουαρίου 1964), στὴν ὁποία ἀνετέθη τὸ ἔργο τῆς ἐξυπηρετήσεως τῶν πολυμερῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν ἀνάμεσα στὶς χῶρες - μέλη. Κύρια ἀποστολὴ τῆς Διεθνούς Τράπεζας τῶν Σοσιαλιστικῶν Χωρῶν εἶναι ἡ διαμεσολάβηση στὸ πολυμερές κληρικὸ «μετατρεψίμων ρουβλίων». Κατὰ τὴ διαδικασία αὐτὴ ὅλες οἱ χῶρες - μέλη τοῦ ΚΟΜΕΚΟΝ διατηροῦν στὴν Τράπεζα τοὺς λογαριασμοὺς τοὺς σὲ κοινὸ συνάλλαγμα, ὅπου τὸ μετετρέψιμο ρούβλι ἀποτελεῖ τὴν ἀποκλειστικὴ συναλλαγματικὴ μονάδα. Ὁ ρόλος ὅμως τῆς Τράπεζας δὲν ἐξαντλεῖται στὸ πολυμερές κληρικὸ, ἀλλὰ ἐπεκτείνεται καὶ στὸν συντονισμό τῶν συναλλαγῶν, ποὺ κάνουν οἱ τράπεζες τῶν χωρῶν - μελῶν σὲ ξένο συνάλλαγμα. Τὰ κονδύλια ποὺ ἔχει διαθέσιμα ἡ Τράπεζα προέρχονται ἀπὸ δικά της κεφάλαια, τὰ ὁποία ὅμως συγκεντρώνονται ἀπὸ τὶς εἰσφορὲς τῶν χωρῶν - μελῶν. Τὰ μέσα αὐτὰ χρησιμοποιοῦνται βασικὰ γιὰ νὰ χρηματοδοτηθοῦν βραχυπρόθεσμες πιστώσεις χωρὶς νὰ ἀποκλείονται καὶ οἱ χρηματοδοτήσεις ἐπενδύσεων.

Τέλος, μέσα στὸ ΚΟΜΕΚΟΝ λειτουργοῦν ἡ Γραμματεία ὡς καὶ ἄλλα σώματα με ἐξειδικευμένο ἔργο, ὅπως εἶναι οἱ διάφορες Ὑπηρεσίες Μελετῶν καὶ παρακολούθησεως τῶν κλαδικῶν δραστηριοτήτων καὶ τὸ Γραφεῖο Ναυλώσεων.

Οἱ δαπάνες λειτουργίας τοῦ Συμβουλίου βαρύνουν τὰ κράτη - μέλη, ἀνάλογα με τὴν οἰκονομικὴ κατάσταση ποὺ χαρακτηρίζει κάθε ἓνα. Γιὰ τὴν λήψη, ὅμως, τῶν ἀποφάσεων, ὅλα τὰ μέλη εἶναι ἴσα καὶ ἡ ψήφος ποὺ ἔχουν εἶναι ἰσοδύναμη, ἄσχετα δηλαδὴ με τὴν πολιτικὴ ἢ τὴν οἰκονομικὴ ὄντοτήτά τους.

Ἡ ὅλη ὀργάνωση καὶ λειτουργία τοῦ ΚΟΜΕΚΟΝ ἔχει τόσο εὐμενεῖς ὅσον καὶ δυσμενεῖς ἐκδηλώσεις. Οἱ ἐκδηλώσεις αὐτὲς δὲν ἐπιτρέπουν τὴν συναγωγὴ ἀσφαλῶν συμπερασμάτων γιὰ τὴν προοπτικὴ ἐξελίξεως τοῦ θεσμοῦ τούτου στὶς συγκεντρωμένες χῶρες τοῦ ἀνατολικοευρωπαϊκοῦ χώρου, ὅπως μπορεῖ νὰ γίνῃ με μεγαλύτερη εὐχέρεια γιὰ τὶς χῶρες - μέλη τῆς Ε.Ο.Κ. ἢ τοῦ Ε.Φ.Τ.Α.

α. Οἱ εὐμενεῖς συνθήκες ποὺ ὑπάρχουν συνοψίζονται στὰ ἐξῆς σημεῖα :

αα) Ὁ χαμηλὸς βαθμὸς ἀναπτύξεως ποὺ ἐχαρακτήριζε μέχρι πρότινος τὶς χῶρες - μέλη τοῦ ΚΟΜΕΚΟΝ (ἐξαιρέσει τῆς Τσεχοσλοβακίας, μὴ περιλαμβα-

νομένου του τμήματος της Σλοβακίας, και της Ε.Σ.Σ.Δ.) και ο σημειούμενος μέσα σε αυτές ύψηλός ρυθμός βιομηχανικής ανάπτυξεως. Οι τάσεις αυτές συντελούν ώστε οι συνθήκες, κάτω από τις οποίες σχηματίζεται το βιομηχανικό κόστος παραγωγής να είναι δυσμενείς. Έτσι δέν θά μπορούσε να εξασφαλιστή στην προγραμματιζόμενη μεγαλύτερη παραγωγή αντίστοιχο μέγεθος καταναλωτικής αγοράς, αν δέν υπήρχε ο ερύτερος οικονομικός χώρος του ΚΟΜΕΚΟΝ [2].

ββ) Το προβάδισμα που δίνουν οι σοσιαλιστικές χώρες στην ανάπτυξη της βαρειάς βιομηχανίας δημιουργεί ανάγκες σε κεφαλαιουχικό εξοπλισμό και πρώτες ύλες. Την αναγκαιότητα αυτή των πλύν της Ε.Σ.Σ.Δ. χωρών του ΚΟΜΕΚΟΝ ικανοποιεί στο σύνολο ή Ε.Σ.Σ.Δ., ή οποία θεωρείται ο αποκλειστικός προμηθευτής τους.

γγ) Η ελάφρυνση από τη δύσκολη θέση, στην οποία οι χώρες του ΚΟΜΕΚΟΝ θά ήσαν με τις χώρες της Δντ. Ερώπηης, λόγω των διαφορών που υπάρχουν στο ακολουθούμενο κοινωνικό σύστημα και στην οικονομική συνεργασία στις περιοχές της Ε.Ο.Κ. και του Ε.Φ.Τ.Α. (εξαγωγικό εμπόριο γεωργικών και βιομηχανικών προϊόντων). Ο ισχυρισμός αυτός ενισχύεται και από την παρατήρηση της δυσχερούς θέσεως, στην οποία έχει περιέλθει πολλές φορές ή οικονομία της Γιουγκοσλαβίας.

β. Οι *δυσμενείς συνθήκες*, οι οποίες επηρεάζουν την λειτουργία του ΚΟΜΕΚΟΝ είναι :

αα) Η συνεχώς αποδυναμούμενη ισχυρή θέση της Ε.Σ.Σ.Δ., την οποία είχε κατά την σύσταση του ΚΟΜΕΚΟΝ. Οι αντίκτυποι είναι ισχυρότεροι, κατά την στιγμή που ή μόν Ε.Σ.Σ.Δ. προσπαθεί να διατηρήση την έπιβολή της σε σταθερά επίπεδα, οι δέ άλλες σοσιαλιστικές χώρες συμπεριφέρονται έντονότερα, σύμφωνα πρὸς την σοσιαλιστική αρχή της προσαρμογής της πολιτικής τους στην οικονομική αὐτάρκεια.

Τούτο έχει συμβάλλει στην έναρξη προσανατολισμού της οικονομίας αρκετών χωρών σε δραστηριότητες που δέν είναι συμφέρουσες οικονομικά. Συνεπώς διαφαίνεται μείωση των εξαγωγικών δυνατοτήτων και διατήρηση του κόστους παραγωγής σε επίπεδα που δέν επιτρέπουν ανταγωνιστικές τιμές στη διεθνή αγορά.

ββ) Ο διαφορετικός βαθμός, στον οποίο έχει αναπτυχθή ή οικονομία και ή τεχνολογία κάθε χώρας - μέλους του ΚΟΜΕΚΟΝ. Ο διαφορισμός αυτός δίνει λαβή σε συνεχείς ένδοκοινοτικές προστριβές σε στιγμή που πραγματοποιούνται ανταλλαγές πάνω σε διακρατικό επίπεδο, με ιδιόζοντα χαρακτηριστικά γνωρίσματα. Τέτοια γνωρίσματα π.χ. είναι : (ι) ή μέσα στους κόλπους του ΚΟΜΕΚΟΝ ύπαρξη μέλους με μονοπωλιακή ισχύ (Ε.Σ.Σ.Δ., (ιι) ή τάση μη προσαρμοστικότητας στις διαμορφούμενες συνεχώς διεθνείς καταστάσεις και στις διανοιγόμενες προοπτικές (μείωση τιμών πρώτων ύλων, σε στιγμή που αυξάνονται οι τιμές των βιομηχανικών έτοιμων προϊόντων) [11], (ιιι) οι ύπο-

χρεώσεις των βιομηχανικών προωδευμένων χωρών να ανταλλάσσουν τα προϊόντα τους με περισσεύματα άλλων που υστερούν τεχνολογικά (όπως συμβαίνει με την Τσεχοσλοβακία και την Ανατ. Γερμανία έναντι της Ρουμανίας και Βουλγαρίας), και (iv) οι έμμεσα διατυπούμενες απαιτήσεις των χωρών, στις οποίες ο βαθμός και ο ρυθμός ανάπτυξέως τους είναι χαμηλός (π.χ. Ρουμανία) να διατηρούν, τουλάχιστον σταθερή απόσταση από τις βιομηχανικά αναπτυγμένες και δυναμικά εξελισσόμενες λοιπές χώρες.

γγ) Κατά το μέτρο που σημειώνεται βελτίωση της οικονομίας των χωρών-μελών του ΚΟΜΕΚΟΝ, παρατηρείται αντίστοιχα, τουλάχιστον, επέκταση των εμπορικών συναλλαγών με χώρες - μη μέλη (Δυτ. Ευρώπης και Μέσης Ανατολής). Η τάση αυτή εξασθενεί τον ρόλο του ΚΟΜΕΚΟΝ ως προς την αὐτάρκεια σὲ αγοραίες συνθήκες συντελεστών της παραγωγῆς καὶ ἐτοιμῶν προϊόντων.

δδ) Η εμφάνιση της Κομ. Κίνας στο διεθνές οικονομικό και πολιτικό προσκήνιο.

III. Η επίδραση των έπιστημονικών και τεχνολογικών εξελίξεων στις οικονομίες της ΕΣΣΔ και των άλλων σοσιαλιστικών χωρών της Ανατολικής Ευρώπης

Η κατά «κεφαλαιοκρατικό» τρόπο οργάνωση της οικονομίας, παράλληλα προς την αποτελεσματική και ταχεία υιοθέτηση των επιτευγμάτων της τεχνολογίας, αναγνωρίζονται μέσα στον σοσιαλιστικό χώρο σαν κύριοι παράγοντες για την ανέλιξη του κοινωνικοοικονομικού τους επιπέδου.

Ο παράγοντας αυτός για να δραστηριοποιηθῆ χρειάζεται μεγάλη σφύρευση κεφαλαίου και γνώσεων, εξασφαλίζεται δὲ με τὴν ἐπίδοση σὲ δραστηριότητες τεχνολογικῆς αἰχμῆς, οἱ ὁποῖες, ὅπως εἶναι γενικὰ παραδεκτό, εἶναι σὲ θέση νὰ αὐξήσουν τὸ ἐθνικὸ προϊόν παράλληλα με τὴν ἐθνικὴ παραγωγικότητα.

Οἱ δυνατότητες πὺ ἔχει ἡ σοσιαλιστικὰ ὀργανωμένη οἰκονομία στὴν διαδικασία σωρεύσεως τοῦ κεφαλαίου ἔγκειται στὴν ἐνυπάρχουσα εὐχέρεια χρησιμοποίησεως μεγάλου τμήματος τοῦ παραγόμενου ἐθνικοῦ προϊόντος γιὰ παραγωγικούς σκοπούς, πὺ ἀκολουθῶς αὐξάνει καὶ κινητοποιεῖ τὸ ἐνδιαφέρον τμήμα τοῦ ἐθνικοῦ πλοῦτου. Τὸ κράτος, στὴν προκειμένη περίπτωση, ἐπειδὴ μονοπωλεῖ τὸ μεγαλύτερο μέρος (ἂν ὄχι τὸ σύνολο) τῶν χρηματικῶν διαθεσίμων, ἔχει τὴν εὐχέρεια κατευθύνσεως τους βάσει τοῦ ἐπιθυμητοῦ γιὰ αὐτὸ σχέδιου.

Τὸ σχέδιο, ἐπίσης, λόγω τοῦ ἐπιτακτικοῦ χαρακτήρα του, ὑλοποιεῖ ἀποτελεσματικὰ τὶς ἐπενδυτικὲς δαπάνες σὲ βασικὰ ἔργα οἰκονομικῆς ὑποδομῆς. Μὲ τὴ λειτουργία τοῦ μηχανισμοῦ τούτου προωθεῖται ἡ ἀνέγερση νέων καὶ ἡ επέκταση τῶν παλαιῶν βιομηχανικῶν μονάδων, ἐκτελοῦνται προγράμματα παραγωγῆς ἠλεκτρικῆς ἐνέργειας, ἐντατικοποιεῖται ἡ ἐκμετάλλευση τοῦ ὑπόγειου

πλούτου, τελειοποιούνται τὰ συστήματα ἐπικοινωνιῶν καὶ συγκοινωνιῶν, χτίζονται σχολικὰ κτίρια καὶ νοσοκομειακὲς μονάδες κλπ. [8].

Οἱ ἐπιδιώξεις, προαγωγῆς τῆς ἀνταγωνιστικῆς δυναμικότητος τῆς οἰκονομίας τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. καὶ ἐξασφαλίσεως τῆς οἰκονομικῆς εὐστάθειας, ὑλοποιήθησαν μὲ τὴν πρόσδοση προτεραιότητος σὲ δραστηριότητες τοῦ μεταποιητικοῦ τομέα καὶ μάλιστα τῆς βαρεῖας βιομηχανίας. Ἡ βιομηχανία, ἐξεταζόμενη μὲ ἀντικειμενικὰ κριτήρια εἶναι σὲ θέση νὰ ἐξασφαλίσῃ στὴν οἰκονομία μεγαλύτερο προϊόν, λόγῳ τῶν ἐνσωματωμένων σὲ αὐτὴ τεχνολογικῶν ἐπινοήσεων. Ἡ προτεραιότητα στὴν βαρεῖα βιομηχανία δόθηκε (καὶ δίνεται) μὲ σκοπὸ τὴν ἐνίσχυση τῆς διαδικασίας ἀναπτύξεως τῶν μὴ δυναμικῶν κλάδων τῆς οἰκονομίας (γεωργία, ἐλαφρὰ βιομηχανία).

Ἡ ἐξασφάλιση ἰσχυρῶν βάσεων στὸ ὅλο παραγωγικὸ δυναμικὸ ἐξυπηρετεῖται μὲ τὴν συνεχῆ αὔξησιν τῆς παραγωγῆς καὶ τὴν τελειοποίησιν τῶν τεχνικῶν - ὀργανωτικῶν συνθηκῶν. Γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸ καὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν παροχὴ προτεραιοτήτων στοὺς κλάδους παραγωγῆς κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν, τὸ ἐνδιαφέρον συγκεντρώνεται στοὺς τομεῖς τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας καὶ τεχνολογίας, μέσω τῆς χρηματοδοτήσεως μεγαλοπνῶν εκπαιδευτικῶν καὶ ἐρευνητικῶν προγραμμάτων. Ἡ ἐρευνητικὴ προσπάθεια, ἐξ ἄλλου, κατευθύνεται καὶ στὴν ἐξακρίβωση τοῦ ἐκμεταλλεύσιμου ὑπόγειου πλούτου, πᾶνω στὸν ὅποιο στηρίζουν τὴν ἐπιτυχία τους τὰ προγράμματα τοῦ βιομηχανικοῦ τομέα.

Ἐδῶ πρέπει νὰ σημειωθῇ, ὅτι ἡ ἰδιαίτερη ἔμφασις, ἡ ὁποία δίνεται στὴν κεφαλαιοκρατικὴ ὀργάνωση τῆς ὅλης ἐθνικῆς παραγωγικῆς συμπεριφορᾶς, ἀνταποκρίνεται σὲ μιὰ ἀπὸ τίς βασικὰς προϋποθέσεις, ἐπὶ τῶν ὁποίων τὸ σοσιαλιστικὸ σύστημα στηρίζει τὴν ὑπαρξὴ του. Ἡ προϋπόθεσις αὕτη ἀποτελοῦσα τὸν ὄραματισμὸ τῶν ἐνθέρμων ὑποστηρικτῶν τῆς σοσιαλιστικῆς κινήσεως, ἐξυπηρετεῖται ἐφόσον ἐξασφαλίζεται ὑψηλὸς βαθμὸς τεχνολογικῆς προόδου σὲ μερικοὺς τομεῖς, ὅπως εἶναι ὁ ἐξηλεκτρισμὸς, ἡ ἐκμηχάνισις τῆς γεωργίας, ὁ αὐτοματισμὸς τῆς γεωργικῆς βιομηχανίας, ἡ εὐρεία χρησιμοποίησις χημικῶν καὶ συνθετικῶν ὑλῶν κλπ. Ὅλες οἱ προαναφερθεῖσες τεχνολογικὲς ἐξελίξεις ἐξασφαλίζουν, ὅπως εἶναι γνωστὸ, τὴν αὔξησιν τῆς παραγωγικότητος τῆς ἐργασίας, τὴν ἄνοδο τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καὶ τὴν βελτίωση τῶν συνθηκῶν διαβιώσεως.

IV. Παράγοντες ἐπιδρῶντες στὴν διαμόρφωση τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων ΕΣΣΔ καὶ τῶν ἄλλων σοσιαλιστικῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης

Οἱ παράγοντες αὗτοι ἀπορρέουν ἀπὸ τὴν λειτουργία τοῦ βασικοῦ οἰκονομικοῦ νόμου τοῦ σοσιαλισμοῦ. Σύμφωνα μὲ αὐτὸν οἱ οἰκονομικὲς σχέσεις μεταξὺ τῶν σοσιαλιστικῶν χωρῶν καὶ τοῦ συστήματος σοσιαλιστικῆς ὀργανώσεως διέπονται ἀπὸ τὴν κοινὴ ἐπιδίωξιν τῆς συνεχοῦς διευρύνσεως τῆς παραγωγῆς, βάσει τῶν δυνατοτήτων τίς ὁποῖες παρέχει τὸ τεχνολογικὸ καὶ οἰκονομικὸ ἐπίπεδο κάθε χώρας τοῦ σοσιαλιστικοῦ συνασπισμοῦ.

1. Όπως συμβαίνει σε έθνικό επίπεδο, ή σχεδιομετρική διαδικασία της οικονομικής συμπεριφοράς ακολουθείται και στον διεθνή σοσιαλιστικό χώρο [19]. Η διαδικασία αυτή εξυπηρετεί την σκοπιμότητα της αναλογικής αναπτύξεως, διότι στηρίζεται στις ίδιομορφίες, οι οποίες εμφανίζονται μέσα σε κάθε εθνική οικονομία από την συνδρομή της σωρευμένης πείρας.

2. Η ρύθμιση των διεθνών εμπορευματικών συναλλαγών γίνεται βάσει μακροπρόνων εμπορικών συμβάσεων. Με τις συμβάσεις αυτές αναλαμβάνονται υποχρεώσεις αμοιβαίας προμήθειας εμπορευμάτων και παραγωγικών μέσων, άπαραιτήτων για τους αναπτυξιακούς στόχους κάθε εθνικής οικονομίας. Στην προκειμένη περίπτωση είναι άρκετά αξιόλογη ή συμβολή του Συμβουλίου Άμοιβαίας Οικονομικής Βοηθείας (ΚΟΜΕΚΟΝ), για το οποίο έγινε λόγος σε προηγούμενο κεφάλαιο.

Οι κυριότερες μορφές έκδηλώσεως της συνεργασίας στον οικονομικό τομέα μεταξύ της Ε.Σ.Σ.Δ. και των άλλων σοσιαλιστικών χωρών της Άνατολικής Εύρώπης, ως και τα κύρια χαρακτηριστικά αυτών, συνοψίζονται στα ακόλουθα σημεία :

1. Από την διερεύνηση του πλέγματος των διμερών εμπορευματικών συναλλαγών, διαπιστώνεται ότι το μέγιστο μέρος τούτων έχει αντισυμβαλλόμενο κράτος την Ε.Σ.Σ.Δ.

2. Τόσο τα έτήσια όσο και τα μακρόπνοα σχέδια, που καταρτίζει κάθε χώρα είναι συντονισμένα μεταξύ τους. Ο κύριος στόχος που επιδιώκεται με τον σχεδιασμό φαίνεται να είναι ή επισήμανση, ταυτόχρονα δέ και ή προαγωγή των οικονομικών δραστηριοτήτων των ανεπτυγμένων, κυρίως, χωρών που είναι άπαραίτητες για την προώθηση της οικονομίας των καθυστερημένων χωρών. Ειδικότερα ή συμπεριφορά αυτή καθορίζεται μεταξύ της κυρίαρχης οικονομίας της Ε.Σ.Σ.Δ. και κάθε μίας οικονομίας των ανατολικοευρωπαϊκών χωρών.

3. Το έξωτερικό εμπόριο, το οποίο γίνεται από κάθε ένα κράτος υπό έλευθερο καθεστώσ κατά την διαμόρφωση της τιμής, δέν επιτρέπει την παρέκκλιση τούτων από ένα καθορισμένο επίπεδο. Οι περιορισμοί αυτοί άπαντώνται μέσα σε πλαίσια, τα οποία διαμορφώνονται με τη λειτουργία ενός πολυμερούς μηχανισμού κληρικ. Και έδω χαρακτηριστικό γνώρισμα παραμένει ο πρωταρχικός ρόλος της Ε.Σ.Σ.Δ. κατά τον καθορισμό της συμπεριφοράς των άλλων σοσιαλιστικών χωρών.

Ο ρόλος αυτός φαίνεται από την άπορροφητική δυναμικότητα, την οποία διαθέτει ή αγορά της Ε.Σ.Σ.Δ. Μέσα στην αγορά της Ε.Σ.Σ.Δ. αντικατοπτρίζεται ή σύνθεση του έξωτερικού της εμπορίου (εισαγωγικού - εξαγωγικού), δίχως βέβαια να παραγνωρίζονται και οι εμμενείς επιπτώσεις επί της οικονομίας των χωρών που συνεργάζονται μαζί της. Πράγματι, οι εξαγωγές της Ε.Σ.Σ.Δ. σε κεφαλαιουχικό έξοπλισμό στον χώρο του ΚΟΜΕΚΟΝ έχουν μικρότερη άξία από τις πραγματοποιούμενες εισαγωγές, ενώ στον χώρο της Άσίας συμβαίνει το αντίθετο.

Ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς συνθέσεως τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου Ε.Σ.Σ.Δ. καὶ ἀνατολικοευρωπαϊκῶν χωρῶν, χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα εἶναι ἡ παροχὴ ἀπὸ τὴν πρώτη στὶς δευτέρες ὑπολογίσιμων ποσοτήτων πρώτων ὑλῶν καὶ δημητριακῶν εἰδῶν, σὲ ἀντιστάθμισμα τοῦ πλεονάσματος, τὸ ὁποῖο ἐμφανίζεται (στὶς χῶρες - μέλη τοῦ ΚΟΜΕΚΟΝ), ἔνεκα τῶν ἐξαγωγῶν (ἀπὸ αὐτὲς) μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ καὶ βιομηχανικῶν εἰδῶν τελικῆς καταναλώσεως.

4. Παρέχονται (κατὰ τὸ μεγαλύτερον τμῆμα ἀπὸ τὴν Ε.Σ.Σ.Δ.) οἰκονομικὲς ἐνίσχυσεις μὲ τὴν μορφή ἀτόκων ἢ χαμηλοτόκων πιστώσεων. Σκοπὸς τῶν πιστώσεων εἶναι ἡ ἐνίσχυση τοῦ παραγωγικοῦ δυναμικοῦ τῶν καθυστερημένων χωρῶν. Ἐπίσης, εἶναι ἀναπτυγμένοι ὁ θεσμὸς τῆς δωρεάν παροχῆς τεχνικῆς βοήθειας στὶς οἰκονομικὰ καὶ ὀργανωτικὰ καθυστερημένες χῶρες.

5. Ἀναπτύσσεται στενὴ συνεργασία στὸν ἐπιστημονικὸ καὶ στὸν τεχνολογικὸ τομέα. Ἡ συνεργασία ἐκδηλώνεται μὲ τὴν ἀνταλλαγὴ τεχνικῶν μέσων καὶ πληροφοριῶν (π.χ. παροχὴ δικαιώματος ἐκμεταλλεύσεως εὑρεσιτεχνιῶν), τῆς ἀμοιβαίας παροχῆς εἰδικευμένων ὑπηρεσιῶν ἀτόμων (π.χ. προγράμματα ὑποτροφιῶν, ἀνταλλαγῆς ἐμπειρογνομόνων) καὶ τῆς συνδρομῆς καὶ ἀναπτύξεως ἀπὸ κοινοῦ προσπαθειῶν γιὰ τὴν ἐκμετάλλευση τῶν φυσικῶν πόρων κάθε χώρας - μέλους, κυρίως τοῦ ΚΟΜΕΚΟΝ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

- (1) Σ. Ἀγαπητιδῆ: Κοινωνικὴ Οἰκονομική, Τόμ. Α., Ἐκδόσεις Παπαζήση, Ἀθῆναι, 1971.
- (2) Ἀκαδημία Ἐπιστημῶν τῆς Ε.Σ.Σ.Δ.: (Οἰκονομικὸ Ἰνστιτούτο). Πολιτικὴ Οἰκονομία (Ἐγχειρίδιο), ἔκδοσις τρίτη 1969-1970, Φαιστός (ἐκδ.).
- (3) ----- : Πολιτικὴ Οἰκονομία. Βιβλιοθήκη τοῦ Μαρξισμού - Λενινισμού. Πολιτικὲς καὶ Λογοτεχνικὲς ἐκδόσεις, ἄ. χρ.
- (4) Γκαρωντύ, Ρ.: Ἡ μεγάλη καμπὴ τοῦ Σοσιαλισμοῦ (μετάφραση Δ. Π. Κωστελένος). Ἐκδόσεις «Καμариνοπούλου», ἄ. χρ.
- (5) Δελιβάνη Δ.: Ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωσις κατὰ τὸ θῆρος τοῦ 1970. Ἀνωτάτη Βιομηχανικὴ Σχολὴ Θεσσαλονίκης, (ἐκδ.) Θεσσαλονίκη, 1971.
- (6) Καϊτσερ, Α.: Ὁ Κομμισάριος καὶ ὁ Γιόγκι (Μετάφραση Α. Κοντζιά), «Γαλαξίας» (ἐκδ.), σειρά Βιβλιοθήκης Ἑλλήνων καὶ ξένων συγγραφέων, ἀρ. 50, Ἀθῆναι, 1969.
- (7) Σύνδεσμος Ἑλλήνων Βιομηχανῶν: («Δελτίον Σ.Ε.Β.»). Ὁ ρυθμὸς ἀναπτύξεως τῆς οἰκονομίας εἰς τὴν Ρωσίαν προσεγγίζει ταχέως ἤδη τὸ ὕψος τῆς Δ. Εὐρώπης, ἐνῶ ἐμφανίζεται γοργὴ ἡ αὔξησις τῆς παραγωγικότητος. Ἔτος Γ', ἀρ. τεύχ. 71/1965, σελ. 24-25.
- (8) Τσάριφ, Α.: «Ἡ οἰκονομικὴ μεταρρύθμιση στὴν Ε.Σ.Σ.Δ. «Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος», ἀριθ. 6, Ἀπριλίου 1972.
- (9) «Χρόνος»: (Μηνιαία Οἰκονομικὴ Ἐπιθεώρησις). «Καπιταλιστικὰς μεθόδους εἰσάγει ἡ Ρωσικὴ οἰκονομία», ἀρ. τεύχ. 5, Μάιος 1963, σσ. 255/284.

- (10) Roll, E.: 'Ιστορία τῆς Οἰκονομικῆς Σκέψεως (μετάφρασις Α. Σίδηρη, Ἑλληνική Ἑταιρεία Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν) Α. Παπαζήσης (ἐκδ.).
- (11) Ausch, S. and Bartha, F.: Theoretical Problems of Prices in the Trade between the C.M.E.A., Countries. Kögardasagi Szemle (Economic Review) Budapest, March 1967.
- (12) Bortkiewicz, L. von.: «On the Correction of Marx's Fundamental Theoretical Construction in the Third Volume of Capital», Jahr. Nationalökonomie Statistik, 1907, (reprinted in english, New York: Augustus M. Relley, 1949).
- (13) Demitrief, V.: Essais économiques esquisse de synthèse organique de la théorie de la valeur-travail et de la théorie de l'utilité marginale, Paris: Editions du Centre National de la Recherche Scientifique, 1968.
- (14) Eckstein, A.: «The Strategy of Economic Development in Communist China», American Economic Review (Papers and Proceedings of the 23rd Annual Meeting), vol. LI, No 2, May 1961.
- (15) Friss, I. (ed.): Reform of the Economic Mechanism in Hungary. Akadémiai Kiado, Budapest 1971.
- (16) George, P.: L' économie de l' U.R.S.S., coll. «Que sais - je», Paris, 1961.
- (17) Marx, K.: Capital, vol. I (1867), II (1885), III (1894), IV. Moscow: Foreign Languages Publishing House 1963.
- (18) Smith, A.: The Walth of Nations. Cannan (Ed) New York, Modern Library (1776) 1973.
- (19) Vajda, I.: The Role of Foreign Trade in a Socialist Economy (Corniva Press), Budapest 1965.